26/05/2020

Ο Άγιος νεομάρτυς Αλέξανδρος ο Θεσσαλονικεύς και δερβίσης

/ Βίοι Αγίων

Σήμερα η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του Αγίου νεομάρτυρα Αλέξανδρου από την Θεσσαλονίκη, ο οποίος μαρτύρησε στις 26 Μαΐου του 1794.

Στους ναούς κάθε χρόνο τέτοια μέρα ακούγεται η μνήμη του Αγίου: **Ο Άγιος Νεομάρτυς Αλέξανδρος ο Θεσσαλονικεύς, ο εν Σμύρνη μαρτυρήσας κατά το έτος ,αψϟδ΄ [1794], ξίφει τελειούται…** Για τον νεομάρτυρα Αλέξανδρο γράφτηκε πριν μερικά χρόνια μια σειρά κειμένων στην εφημερίδα «Μακεδονία», τα δύο πρώτα μέρη των οποίων αναδημοσιεύουμε.

«***Κάθε χρόνο τέτοιες μέρες δύο πρόσωπα μπλέκονται πολύ όμορφα μέσα μου σαν να είναι ένα. Πρόκειται για τον «Ξεπεσμένο δερβίση», τον ήρωα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, και τον «ξεπεσμένο» χριστιανό Θεσσαλονικιό νεομάρτυρα Αλέξανδρο τον Δερβίση, που γιορτάζει στις 26 Μαΐου***.

Αγλάισμα της Θεσσαλονίκης ο τελευταίος, ωραίος την όψη και την ψυχή, φυγαδεύτηκε από τους γονείς του «ίνα μη πέση εις πειρασμόν, κατά την τυραννικήν συνήθειαν, την οποίαν είχον εις την πόλιν ταύτην οι Αγαρηνοί», όπως γράφει το συναξάρι του. Για να τον προστατεύσουν λοιπόν οι γονείς του, που

έμεναν στις παρυφές της Άνω Πόλης και κοντά στον ναό της Λαοδηγήτριας, πιο λαϊκά Λαγουδιανή, τον έστειλαν στη Σμύρνη. Αλλά «έφυγεν όφιν και έπεσεν εις δράκοντα». Δηλαδή «εξώμοσε την πάτριον θρησκείαν». Ο Αλέξανδρος, εξωμότης πλέον, από τη Σμύρνη έφυγε και περιερχόταν «πόλεις και χώρας με το σχήμα των δερβίσηδων»...

Και εδώ αναδύεται η μορφή του «Ξεπεσμένου δερβίση» όπως τον περιγράφει ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: «Υψηλή μορφή, με λευκόν σαρίκι, με μαύρην χλαίναν και χιτώνα χρωματιστόν». Κάπως έτσι φαντάζομαι τον ωραίο Αλέξανδρο τον Θεσσαλονικιό, «ξεπεσμένο» έλληνα χριστιανό ορθόδοξο να γυρνά σε όλη την Ανατολή, φτάνοντας μάλιστα -όπως αναφέρει ο βίος του- μέχρι τη Μέκκα. Αλλά ας μείνουμε για λίγο στον παπαδιαμαντικό εν Αθήναις Δερβίση: «Ήτον Δερβίσης; Ήτον βεκτασής, χόντζας, ιμάμης; Ήτον ουλεμάς, διαβασμένος; Υψηλός, μελαμψός, συμπαθής, γλυκύς, άγριος. Με το σαρίκι του, με τον τσουμπέν του, με τον δουλαμάν του. Ήτο εις εύνοιαν, εις δυσμένειαν; Είχεν ακμάσει, είχεν εκπέσει, είχεν εξορισθή; Μπου ντουνιά τσαρκ φιλέκ. Αυτός ο κόσμος είναι σφαίρα και γυρίζει».

***Παρ' όλα αυτά ο δικός μας ο δερβίσης, ο Αλέξανδρος, πλάνης κι αυτός και ανέστιος, από όπου και αν περνούσε εμφανιζόταν ως προστάτης των υπόδουλων χριστιανών ελέγχοντας τους Αγαρηνούς «λέγων ότι κατατυραννούσι τον πτωχόν δούλον», πράγμα που τους εξόργιζε. Μάλιστα τουρκοκρητικοί στο Ραχήτι της Αιγύπτου είπαν πως αυτός δεν είναι Τούρκος αλλά Χριστιανός και αποφάσισαν να τον σκοτώσουν. Και έτσι ο εκ Θεσσαλονίκης δερβίσης έφυγε από το μέρος αυτό**.*

Εν τω μεταξύ ο εν Αθήναις Δερβίσης σύχναζε στο καφενείο που βρισκόταν αντίκρυ του Θησείου. «Ο Δερβίσης εκάθητο εκεί κ' έπινε μαστίχαν, όποιος τον εκερνούσε. Με το σαρίκι του, με τα κατσαρά ψαρά γένεια του, με το τσιμπούκι του. Άνω των 50 ετών ηλικίας. Εκεί διενυκτέρευεν από ημερών. Άστεγος, ανέστιος, φερέοικος». Εκεί σύχναζαν όμως και άνθρωποι που: «ήρχοντο από τους τζόγους, από τα θέατρα θαμώνες. Ήρχοντο από το λαχανοπάζαρον. Έπιναν ρούμι και φασκόμηλον. Ο Δερβίσης έπαιζε κάποτε το νάι...».

Και όπως αναφέρει για αυτούς ο Σκιαθίτης: «Αγαπούσαν τα τραγούδια, τα όργανα. Ο Δερβίσης δεν έπινε κρασί, έπινε μαστίχαν. Δερβισάδες ήσαν κι αυτοί. Του είπαν να τραγουδήση. Ετραγούδησε. Του είπαν να παίξη το νάι. Έπαιξε. Δεν τους ήρεσε. Ω, αυτός δεν ήτον αμανές. Δεν ήτον, όπως τον ήξευραν αυτοί». Ο μουσικολογιώτατος όμως Παπαδιαμάντης είχε άλλη άποψη: «Αλλ' ο Δερβίσης τους έλεγε τον καθ' αυτόν αμανέ».

Τον θεσσαλονικιό εξωμότη Αλέξανδρο και πλέον δερβίση, δηλαδή μουσουλμάνο

μοναχό, τον είχαμε αφήσει να γυρνά στα μέρη της Ανατολής και από τους τόπους που περνούσε να υποστηρίζει τους χριστιανούς ραγιάδες και να ελέγχει τους Αγαρηνούς. Μάλιστα, όπως αναφέρει το συναξάρι του, σε μοναχούς χριστιανούς « ***συχνά εσυνήθιζε να λέγη αινιγματωδώς, ότι το ένα είναι τρία και τα τρία είναι ένα, και όποιος δεν έχει τα τρία δεν έχει ούτε το ένα***». Πράγμα που μαρτυρεί πως εσωτερικά ήδη είχε μεταστραφεί στον τριαδικό Θεό.

Εν τω μεταξύ ο ξεπεσμένος δερβίσης έγινε ακόμη πιο ανέστιος, αφού το καφενείο στο οποίο διανυκτέρευε έπρεπε πλέον να κλείνει το βράδυ ύστερα από διαταγή του νέου αστυνόμου.

«***Ο Δερβίσης με το σαρίκι του, με τον τσουμπέν του, με τον δουλαμάν του, επήρε το τσιμπούκι του, το νάι του, κ' έφυγε. Πού να υπάγη; … Παρέκει ήτο η σήραγξ. Εσκάπτετο, ήτο σκαμμένη. Έκαμνε ψύχραν, νυκτερινόν απόγειον. Μία μετά τα μεσάνυκτα. Ο Δερβίσης ο πλάνης κατήλθεν εις το βάθος της σήραγγος. Ίσως ήλπιζε να εύρη περισσότερον απάγκειο εκεί. Εκάθισεν, ακούμβησεν. Εσκέπτετο το άστατον των ανθρωπίνων πραγμάτων. Ασκ ολσούν τσιβιρινέκ. Χαρά σ' εκείνον που ξέρει να τον γυρίζει, τον κ'σμον αυτόν***».

Ο Αλέξανδρος ο Δερβίσης φεύγοντας από την Αίγυπτο «*ανέβη εις την πατρίδα του την Θεσσαλονίκην αγνώριστος», χωρίς δηλαδή να τον γνωρίσει κανένας και χωρίς να επισκεφθεί τους συγγενείς του. Ο έκτακτος υπερασπιστής των υποδούλων Ρωμιών και με «επιτήδειον τρόπον» δάσκαλος των Τούρκων «εφιλοσόφει ταπείνωσιν, μετριότητα, ακτημοσύνην...*». Και αντίθετα με άλλους δερβισάδες που ζητούσαν χρήματα από τους πλουσίους, αυτός εργαζόταν για να βγάζει τα προς το ζην.

Όμως ο φερέοικος δερβίσης «Διά να ζεσταθεί, έβγαλε το νάι του και ήρχισε να παίζει τον τυχόντα ήχον, όστις του ήλθε κατ' επιφοράν εις την μνήμην. Νάι, νάι, γλυκύ. Νάζι – κατά έν ζήτα ελαττούται. Αύρα, ουρανός, άσμα γλυκερόν, μελιχρόν, αβρόν, μεθυστικόν. Νάι, νάι. Κατά δύο κοκκίδας, διαφέρει διά να είναι το Ναι, οπού είπεν ο Χριστός. Το Ναι το ήμερον, το ταπεινόν, το πράον, το Ναι το φιλάνθρωπον». Αλλά οι ιστορίες της Ανατολής θέλουν τον χρόνο τους για να ολοκληρωθούν...

Συνεχίζεται...

Πηγή: Σειρά 6 κειμένων του Στέλιου Κούκου που δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα "Μακεδονία της Κυριακής" και τη στήλη του «Στα λόγια».